ראה תניא, אמר רב אשי: ואי חכים משוי ליה ראה דאמר ליה אמאי תפיסת ליה, לאו משום דאית לך גבאי, השתא (א) אפקינהו ושימינהו שקול את דידך ואשקול אנא דידי. א"ל רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי מצי א"ל לא צריכנא לשומא דידך, כבר שמוה קמאי דקמך: אריס אין לו חזקה: אמאי, עד האידנא פלגא והשתא כולה? א"ר יוחנן באריסי בתי אבות, אמר רב נחמן אריס שהוריד אריסין תחתיו יש לו חזקה, מאי טעמא? דלא עביד איניש דנחתי אריסי לארעיה ושתיק, א"ר יוחנן אריס שחלק לאריסין אין לו חזקה מאי טעמא? אימור א) הרמניא בעלמא שויה. שלח ליה ר"נ בר רב חסדא לר"נ בר יעקב ילמדנו רבינו: אריס מעיד או אינו מעיד? הוה יתיב רב יוסף קמיה, אמר ליה: הכי אמר שמואל אריס מעיד והתניא אינו מעיד! לא קשיא הא דאיכא פירא בארעא והא דליכא פירא בארעא (עמלק סימן) תנו רבנן: ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי, מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי, לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי:

קבלן

ראה תניא. ראה טליתו ביד האומן שרואה עכשיו ובעדים אבל זה אינו רואה טליתו ביד זה האומן וגם העדים כשראוהו לא הכירוהו ב) אם זה הוא: ואי חכים. התובע מצי משוי ליה ראה יכול לישתדל לאומן בדברים עד שיראהו לו בפני עדים וכיון שיראהו יוכל להוציאו ממנו דהאומן אין לו חזקה היכא דראה: דא"ל. דרך ערמה בחשאי: אמאי תפסת. טלית דידי: לאו משום דאית לך. זוזי גבאי ואתה ירא שלא אכפור בך, איני כופר בך ואף אתה אל תכפור לי ולעכבה ביותר כנגד מה שאני חייב לך אפקה בפני בני אדם שבקיאין בשומא ונשיימיה ושקול דידך והחזר לי המותר אם יש יותר: מצי א"ל כו'. כלומר גם האומן כ"ש שיהא ערום ומכיר בערמתו ויאמר לא צריכנא לשומא דידך כבר שימוה ראשונים לפני בואך ואין שוה כלום יותר מן החוב שאתה חייב לי: אריס. שיודעין בו שבאריסות ירד לשדה זו אין לו חזקה: אמאי. אין לו חזקה והלא עד האידנא שהיה באריסות פלגא היה נוטל כדין אריס והשתא אכלה כולה שלש שנים ואין זה דרך אריסים והיה לו לבעל השדה למחות: א"ר יוחנן. מתני' באריסי בתי אבות מיירי שרגילין לשמור שדות של משפחה זו מעולם הן ואבותיהן באריסות ולא היו יכולים להחליפו באריסים אחרים ואותן אריסים נוהגים לאכול כל הפירות ב' וג' שנים ואחרי כן יאכלו הבעלים כמו כן, הלכך אין להם חזקה, אבל שאר אריסין יש להן חזקה: אריס. של בתי אבות שהוריד אריסין תחתיו אותן ג' שנים שהיה לו לאכול, והוא לא עשה עמהן כלום: יש לו חזקה. דלא עביד בעה"ב דנחתי אריסין נכרים בארעיה בלא רשותו ושתיק שמא יקלקלו שדותיו אא"כ עושה האריס עצמו עמהן ורואה מה הם עושים כדלקמיה: אריס. של בתי אבות: שחלק לאריסין. לכל אחד מסר לעשות חלקו בשדה וגם הוא עושה עמהן: אין לו חזקה. דאע"ג דהיכא דהוריד תחתיו יש לו חזקה הכא אין לו חזקה דהכא לא קפיד בעל השדה מאחר שגם הוא עושה עמהן: ואיכא למימר הרמניא שויה. רשות נתנו לו להוריד אריסין עמו אם טורח הוא לו לעשות לבדו: אריס. שהורידהו ראובן ובא שמעון לערער עליו מי מצי אריס להעיד לו לראובן להעמיד בידו מי הוי נוגע בעדות משום דנהנה מן פירות השדה או לא: א"ל. רב יוסף דיתיב קמיה הכי אמר שמואל כו': הא דאיכא פירא בארעא. שעדיין לא נטל האריס חלקו אינו מעיד דניחא ליה דתיקו ביד ראובן דאי שקיל ליה שמעון יטול גם הפירות כדין נגזל: דליכא פירא בארעא. וגם לא טרח בה האריס כלום בשנה זו מצי להעיד דלא מרויח מידי בהאי עדות, ואם משום שאם נשאר הקרקע ביד ראובן היה מורידו באריסות, הרבה (ב) ימצא (שדה) באריסות, וגם מי יודע אם יעשנו אריס שלו אם ירצה יעשה ואם ירצה יחדל: ערב. של לוה כנגד המלוה מעיד ללוה על קרקע שלו להוציאה מן המערער, ואימת מעיד: והוא דאית ליה. ללוה: ארעא אחריתי. שיוכל המלוה לגבות הימנה את חובו ויפטר הערב ונמצא שאין הערב מרויח כלום במה שמעמיד שדה זו ביד לוה והא ליכא למימר דלכך מתכוין הערב דניחא ליה שיהו שדות הרבה ביד הלוה שאם חייב הלוה עדיין לבעל חוב אחר שיגבה תחלה קרקע האחת ויגבה הערב קרקע השנית ונוגע בעדותו הוא, ליכא למימר הכי דכולי האי לא חייש שמא לא יפרע הלוה בזמנו ואת"ל לא יפרע שמא יבא מלוה אחר ויגבה ואח"כ יבא מלוה זה ויפרע ממנו שני חששות לא חייש והלכך לאו נוגע בעדות הוא וכי האי גוונא איכא לאתויי גבי מלוה מעיד ללוה: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. כגון ראובן שמכר שדה אחת ללוי ואחר כך שדה אחרת ליהודה ואתא איניש מעלמא ומערער על של יהודה לומר גזלה ראובן ממני, מעיד לו לוי ליהודה דהיינו לוקח ראשון ללוקח שני ומעיד לו שהיא שלו ולא של מערער' והוא דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת שלקח מראובן שיוכל בעל חוב דראובן לגבות חובו הימנה כדין בעל חוב שגובה מלוקח אחרון ואם אין לו גובה משלפניו והלכך כיון דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת המשועבדת לבעל חוב דראובן אי נמי יש לו לראובן קרקע אחרת בת חורין ליהדר עלה בעל חוב דידיה מצי לוי לאסהודי ליהודה אהך קרקע דלאו נוגע בעדותו הוא דהא אפי' מפיק ליה מערער מיהודה לא אתי בעל חוב דראובן וטריף מלוי אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודה מראובן או לקרקע אחרת שיש לו לראובן עוד אבל אי ליכא קרקע אחרת לא מסהיד לוי ליהודה מפני שמעמידה לוי בפני בעל חוב דראובן פן יבא ויטרוף הימנו ודוקא לוקח ראשון אין מעיד ללוקח שני [היכא דלית ליה ארעא אחריתי] אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו היכא דלית ליה למוכר קרקע אחרת דהא בעל חוב דמוכר לעולם אלוקח שני הדר בין שיש קרקע ללוקח ראשון ובין אין לו והלכך לא מרויח מידי בעדותו וכגון שמכר 'מוכר' ללוקח ראשון שלא באחריות אבל אם מכר לו באחריות לא מסהיד ליה שני לראשון אלא אם כן יש לו קרקע למוכר דליהדר לוקח ראשון עלויה דנוגע בעדותו הוא דחייש דאי מפקי ליה מלוקח ראשון הדר לוקח ראשון עילוואי שקניתי אחריו קרקע המשועבדת לו, כן נראה בעיני:

קבלן

שלח ליה ר"נ בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב. ר"נ סתם שבכל גמרא הוא ר"נ בר יעקב ב) תדע דבכל הגמ' לא תמצא ר"נ בר יעקב נזכר שמו ושם אביו אא"כ יש ר"נ אחר אצלו כי הכא ובירושל' פליגי בכל מקום רב נחמן בר יעקב ורב ששת משמע דהוא ר"נ סתם דהוא בר פלוגתיה דרב ששת בגמ' שלנו ולא כמו שמשמע מתוך פירוש הקונטרס בסוף פרק כל הגט (גיטין דף לא: ושם ד"ה אנא) דרב נחמן בר יצחק הוה חתניה דבי נשיאה דהיינו רב נחמן סתם כדמוכח בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) ועוד דאמרינן בהשולח (גיטין דף לס:) אמר ר"נ בר יצחק אנא אמינא [אין] הלכה ורבנן דאתו ממחוזא אמרי משמיה דר"נ הלכה אלמא ר"נ סתם לאו היינו ר"נ בר יצחק ובפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג: ושם ד"ה יתיב) אמר יתיב ר"נ בר יצחק אחורי דרבא ויתיב רבא קמיה דר"נ וכן בכמה מקומות אמר רבא אמר רב נחמן ורב נחמן בר יצחק הוה תלמידיה דרבא כדמשמע בלא יחפור (לעיל דף כב.) ואין להאריך ג):

הא דאית ליה פירא בארעא. לא יעיד דנוגע בעדות הוא לפי שהיה נותן לו למחצה לשליש ולרביע ואם יזכה המערער הרי שלא ברשותו ירד וידו על התחתונה אבל לית ליה פירא בארעא לא חייש אם יסלקוהו דכמה שדות ימצא באריסות:

לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי אבל לית ליה ארעא אחריתי לא יעיד. פ"ה משום דחייש שמא יבא בע"ח ויטרוף ממנו ולא יהא לו ממה לגבות מן המוכר וקשה לר"י דא"כ אפילו אית ליה ארעא אחריתי נמי דכי היכי דחייש לבע"ח קטן ה"נ ניחוש לבעל חוב גדול שיהא חובו כנגד שני קרקעות אלא נראה לר"י דאע"ג דלעיל (דף מד.) גבי מוכר שדה שלא באחריות אמרינן שאין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו התם ודאי חיישינן לבעל חוב לפי שאדם יודע אם יש לו בעלי חובים אם לאו וכשאנו רואים שבא להעיד אנו חוששים שלכך מעיד לפי שרוצה להעמידה בפני בע"ח והכא אפילו אית ליה ארעא אחריתי לא יעיד דחיישינן שמא יש לו בעל חוב גדול וכן אומר רשב"א דמשמע לעיל כי פריך וכי קא מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בע"ח ולא משני כגון דאית ליה ארעא אחריתי והא דקאמר לעיל אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר לא תקשי היאך הדר עליה שמא יש לו בעל חוב גדול דה"פ אי אית ליה ארעא אחריתי כדי כל החוב עליה הדר ואי לית ליה ארעא אחריתי כדי כל החוב מאי נפקא מינה אבל אין לחוש שהלוקח מעיד לפי שיהיה לבע"ח של מוכר ממה לגבות דאין הלוקח יודע אם יש למוכר שום בע"ח אלא היינו טעמא דאין הלוקח ראשון מעיד ללוקח שני אע"ג דלא חייש לבע"ח מיהו חייש שמא קרקע גזולה היא והיום או למחר יבא הנגזל ויקחנה ולא יהיה לו ממה לחזור על המוכר היכא דלית ליה ארעא אחריתי למוכר ולא"ת ומלוה וערב (והלוקח) אמאי מעידים ללוה אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי ניחוש שמא היא גזולה וכשיבא נגזל ויקחנה לא יהיה לו ממה לגבות כדחיישינן לחד נגזל גבי לוקח ה"נ ניחוש גבי ערב ומלוה וי"ל דבשום מקום אין המלוה וערב והלוקח חוששין כל זמן שאחריות שלהן קיים:

לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. קשה לרשב"א אמאי לא קאמר לוקח מעיד למוכר והוא דאית ליה ארעא אחריתי בין ד) (לפרש"י) בין לפר"י:

קבלן

עין משפט נר מצוה

קסב א ב מיי' פי"ג מהל' טוען הל' ט סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כה:

קסג ג ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף כו:

קסד ה ו מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ט סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף ב:

קסה ז ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יג:

קסו ט מיי' שם ועי' בהגהות טוש"ע שם סעיף יד:

◆

רבינו גרשום

שפיר קאמר דראה תניא. דכל זמן שלא ראה נאמן המחזיק: אי חכים התובע מצי משוי ליה ראה. כלומר כי היכי דכי ראהו בידו אין האומן נאמן הכי נמי יכול לשדלו בדברים עד דמשוי ליה ראה ויכול להוציאה דאמר ליה דרך הערמה אמאי תפשית האי טלית דידי לאו משום דאית לך גבאי כך וכך זוזי איני כופר לך ואף אתה אל תכפור לי שאני יודע שוה שאתה אומר לא היו דברים מעולם בעבור שאתה (תושבה) [תופסה] כנגד מה שאני חייב לך: אפקיה. דנישום. ושקול דידך והב דידי וכן יכול לטוען שיוציאה: א"ל רב אחא. אי משום הא לא דמצי מעין האי לא צריך לשומא דידך שאני יודע שומתה: פיסקא אריס. (שידוע) אין לו חזקה לומר שלי היא כבר אכלתיה ג' שנים: אמאי. אין לו חזקה ולימא ליה האריס עד האידנא אכלתיה פלגא כדין אריס והשתא אכלתיה כולה ג' שני חזקה ודלי הוא שקניתיה: הכא באריסי בתי אבות עסקינן. כגון משפחה אחת שמתחברין וכל אחד נותן לאריס שדה אחת כולה ג' שנים או ה' כדי שיזרענה ויאכל פירותיה ובאותו שכר ישמור כל השדות של משפחה ולאחר ג' שנים או ה' מחזירה לבעליה וחוזר שני של אותה משפחה ונותן לו שדה אחת לג' שנים שיהיו כל הפירות שלו כדי שישמור כל שאר שדותיו ושדות כל המשפחה וכן עושין כולם. היה לו שדה אחת כולה כל ימי אריסותיו אין לו חזקה בה דהשתא לא מצי לטעון עליו את האידנא פלגא והשתא כולה דמעיקרא נמי לאכלה כולה הקצוה לו: אריס. שהוריד אריסין תחתיו על אותה שדה שקבל מן בתי אבות והוריד אריסין לחצי השדה למחצה מפירות וחצי השדה החזיק בידו בשביל שכר השדה והוריד בחציה אריסין ג' שנים יש לו חזקה באותו חצי שהוריד בה האריסין לומר שלי היא ואין יכולין לומר לו בתי אבות כולה הלויתך בשכירות משום דלא עביד איניש דמחתי כלל. אריס שהיו לו שדות הרבה לעבוד ולא היה מספיק לבדו והקים עליהן אריסין לסייעו והיה מחלק להם משכר אריסותו בין מאותן *שדות שקבל ובין מאותן שדות שיחדו לו לשכירותו אם טוען ואמר החזקתי באותו חלק שהורדתי האריסין לא הויא חזקה. דאימור בהרמנא בעלמא שוי' נתנו לו רשות בעלי השדות להורידן. דהואיל דנפישי אריסין מתעסקי טפי בשדות ומינפרן טפי וניחא להו: אריס וכו'. להעיד לבעל השדה שקנאה לדחות מעליו המערער או לא. מי אמרי' דנוגע בעדות הוא הואיל דמתהני מפירותיה או לא: הכי אמר שמואל מעיד. הואיל דאין לו בגוף קרקע: הא דאיכא פירי בארעא. שעדיין לא נטל האריס חלקו אינו מעיד דנוגע הוא. ואי ליכא פירי בארעא דכבר לקח חלקו הבגיע מעיד: ערב מעיד ללוה. דשלו היא הקרקע שקנאה אע"ג דמשתעבדי לערב שדותיו של לוה. ואימת מעיד והוא דאית ליה ארעא אחריתי ללוה חוץ מזו שמעיד עליה שוה שיעור החוב שנתערב בשבילו: מלוה נמי מעיד ללוה. דזבין ההוא קרקע דלא אמרי' הואיל דהאי קרקע משועבד למלוה נוגע בעדות הוא. דכיון דאית ליה ללוה ארעא אחריתי דמצי למיגבי מינה מלוה שיעור הלואתו לאו נוגע בעדות הוא: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. כגון ראובן לוה משמעון מנה ושוב מכר ב' שדותיו אחת ללוי באחריות ואחת ליהודה השתא שדה זו שמכר ליהוד' משועבדת ללוי מפני שקיבל ללוי אחריות שאם יבא שמעון ויטרוף את לוי שיחזור לוי ויגבה מזה ששייר ראובן שלא מכר ללוי עכשיו אם רוצה לערער על שדה שקנה יהודה שמשועבדת ללוי יכול לוי שהוא לוקח ראשון להעיד על יהודה שקנאה ולא אמרי' נוגע בעדותו הוא משום דמשועבדת לו אינו רוצה שתצא מידו. ואימתי מעיד לו והוא דאית לו לראובן או ליהודה קרקע אחריתי שאם היה שמעון טורף את לוי שיטול לוי לחזור או על ראובן שמכר לו או על יהודה שקנה מה שמשועבד לו דהשת' לא נוגע בעדות הוא דעדיין יש לו מקום לגבות ממנו:

רש"א

מסורת הש"ס

א) [ג"י הערוך קרדמנא פי' אסטרוסוס]: ב) ובתוס' קדושין דף לג. *משמע דסתם ר"נ הוא ר"נ בר אבא [ועי' בתשובת תוס' בסוף סי' כ' שרוצה לומר דהרי רב נחמן הוא ואחד מינייהו ר"נ בר אבא]: ג) [ועי' תוס' עירובין יח. ד"ה מתקיף ועוד שם מג: ד"ה יתיב ותוס' גיטין לא: ד"ה אנא]: ד) [נ"ל לפי' רשב"ם]:

נושא
אריס אין לו חזקה
וה"נו באריס
בתי אבות
(ע' רשב"ם)

נושא
באם אלו (זוקמן)
יכולים להעיד
כנגד המערער
1) אריס להבע"ב
2) ערב ללוה
3) מלוה ללוה
4) לוקח ראשון ללוקח שני
5) קבלן

הגהות הב"ח (א) גמ' השתא אפקינהו ושימינהו שקול את דידך: (ב) רשב"ם ד"ה דליכא פירא וכו' הרבה שדות ימצא באריסות וגם: